

CYKLUS ROKU

Zachyťme zásadní změny, dny i svátky do cyklu roku přírodninami a pohybem.

Cíle lekce:

- **Žák se orientuje v kalendáři** a s jeho pomocí řeší reálné problémy s časovými údaji.
- **Žák se třídou vytvoří malý i velký model cyklu roku.**
- **Žák pozoruje změny v přírodě** a zachytí je do modelu cyklu roku.
- **Žák propojuje děje v přírodě s tradicemi a svátky.**
- **Žák je venku, učí se v pohybu,** spolupracuje, pracuje a tvoří rukama, učí se v praxi.

Čas: 40 minut (ale lze tvořit model po částech)

Věk: první i druhý stupeň ZŠ

Místo: kdekoliv venku (ideálně kde je zdroj různorodých přírodnin)

Období: celoročně (doporučujeme opakovat v různých ročních dobách)

Pomůcky: prostor pro tvoření a běhání, různorodé přírodniny, provaz, křída z či jinou pomůcku pro tvorbu kruhu, kartičky s názvy ročních období, měsíců, svátků – ideálně nalepené na kartónu či zalaminované, pásmo či metr, můžeme žákům připravit i košík s pomůckami jako je velikonoční vajíčko, vánoční ozdoba, brýle, rukavice, jablko, oblečení a doplňky typické pro dané období atd.

Shrnutí lekce:

Kde jinde se napojit na rytmus a pravidelnost roku a cyklů přírody než venku? Postavme s dětmi opravdu velký model jednoho roku, do kterého se vejdou zásadní svátky, změny a opakující se děje roku. Nejprve všichni společně vytvoříme velký kruh. Pak se rozdělíme do čtyřech skupin a každá skupina vytvoří v kruhu jedno roční období. Jak jdou za sebou? Jaké přírodniny do nich patří? Pak se znovu rozdělíme a každá ze čtyřech skupin se rozdělí na tři menší skupiny. Každá bude mít za úkol vytvořit jeden měsíc v našem kruhu. Jaké přírodniny a tvary ho nejlépe vystihnou? Když budeme mít hotový náš model roku, je na čase ho rozpohybovat. Budeme běhat/chodit kolem velkého kruhu a zastavíme tam, kde je daný čas roku.

1. Rok jako kruh

Venku na vhodném místě si každý z žáků sám či v malých skupinách vytvoří kruh (křídou na chodník, provazem, větvičkou na trávě, v písku...). Do tohoto kruhu se pokusí vyznačit co nejvíc částí roku, které zná... roční období, měsíce, svátky, počasí, plody, změny, narozeniny, prázdniny atd. Na začátku práce společně diskutujeme, co se vlastně během roku mění (a proč), jaké svátky slavíme, kdy se kdo narodil, co je typické pro dané měsíce atd.

Návrh otázek:

- Jaké jsou zásadní změny v přírodě během roku?
- Jak dělíme rok? Na jaká období a kolik jich je? Jak jdou za sebou?
- Co je typické pro daná období? Jak se jmenují měsíce a jak asi vznikly jejich názvy?
- Jaké jsou významné svátky a kdy je slavíme?
- Kdy jsou během roku mé narozeniny?
- Jaké období roku mám rád/a a proč?
- Jak vlastně vznikl rok jako časový údaj a jak vznikly měsíce?

Po společné diskuzi žáci vytvoří své modely roku v kruhu pomocí přírodnin či obrázků namalovaných křídou na chodník. Ideálně každý svůj vlastní kruh jako jeden rok a co vše se v něm odehrává. Mohou i dopsat významná data. Pak si společně projdeme všechny modely a dál diskutujeme. Nemusíme dojít k finálním odpovědím, zatím jen mapujeme, co o cyklu roku víme teď.

- JAK a PROČ dělíme rok?
- CO zásadního se v přírodě mění?
- JAKÉ svátky a rituály slavíme po našich předcích?

TIP: V úvodní evokační aktivitě necháme žáky pracovat samostatně či v malých skupinách. Pokud váhají, jak mají model vytvořit, hodí se mít připravenou ukázkou třeba na papíru či vyskládat z přírodnin nebo nakreslit křídou na chodník. Při sdílení je opět důležité udržet bezpečnou atmosféru.

2. Model cyklu roku

Společný kruh. Všichni společně vytvoříme opravdu velký kruh, pomocí větví, provazu, křídou atd. (ideálně nejméně 10 m v průměru). Pokud máme pásma či metr, mohou žáci změřit kruh přesněji.

Roční období. Celá třída se rozdělí do 4 skupin. A i kruh rozdělí na 4 čtvrtiny. Jaká máme roční období? Co je pro ně typické? Každá skupina vyskládá pomocí přírodnin do své částky kruhu něco, co symbolizuje jaro/léto/podzim či zimu. Společně si výsledek rychle představíme.

Měsíce. Pak se každá ze čtyř skupin znovu rozdělí na tři menší skupiny. Tak získáme 12 měsíců. A menší skupiny budou mít výzvu do každé z výsečí (jaro/léto/podzim/zima) vytvořit něco typického pro dané měsíce. Na závěr této fáze si opět vše představíme, rychle projdeme kolem celého kruhu.

3. Změny a tradice během roku

Po tvoření trochu pohybu. Teď do našeho velkého modelu vyznačíme důležité svátky a změny. Učitel může rozdat každému z žáků jednu kartičku s datem a požádat ho, aby se postavil na dané místo obvodu kruhu. Nebo ještě lépe kartičky s názvy svátků, dnů, změn v přírodě poschovává v okolí a každý z žáků si musí jeden najít a pak se postavit na správné

místo v obvodu kruhu roku. Když se všem žákům podaří dobře se rozmístit po kruhu roku, položí své kartičky na zem.

Běh cyklem roku. Na závěr malá běhačka. Učitel říká různé části roku a děti běhají KOLEM kruhu tak dlouho až se zastaví na správném místě. Žáci by měli vždy běžet po směru roku ne zpátky v čase. **Příklady zadání:** začátek jara, Štědrý den, začátek letních prázdnin, Den Země, padá mnoho barevného listí ze stromů, první jarní květy, stavíme sněhuláky....

TIPY:

Společný kruh. Jednoduchá společná kooperativní činnost. Můžeme sledovat, jak třída pracuje na výzvě. Kdo táhne skupinu, kdo se nedostane ke slovu atd. Pokud máme dost místa a času, můžeme dát dětem metr či pásmo a zadat konkrétní velikost kruhu. Čím větší kruh, tím lépe celé tvoření a pak i běhání funguje.

Roční období. Ideálně dětem neříkám, jak se budou jmenovat čtyři skupiny a jak jdou za sebou. Necháme to na nich a pak při ohlédnutí společně zhodnotíme.

Měsíce. Tady můžeme na úvod s celou třídou zopakovat, jaké máme měsíce a jak je rozdělíme do ročních období. Můžeme skupinám rozdat jejich název měsíce.

Svátky, změny, cyklus roku. Podle času, motivace, náročnosti vyberte určité množství svátků, změn, období roku. Není třeba děti zahltit. Ale hodí se vzít polovinu svátků a polovinu změn, které se v přírodě dějí.

Běh cyklem roku. Hodí se dopřát třídě pohyb. Ideální je kartičky schovat a žáci si je musí najít. Pak se postaví kolem obvodu roku v kruhu. Až pak společně vše projdeme a vyladíme, co je třeba. Až pak následuje běhavá část, kdy všichni krouží kolem kruhu roku.

Je vtipné hrát si i s **načasováním jednotlivých časů**. Například nejprve žákům zadat ať běží na místo, kde obvykle začíná školní rok a pak zadat další výzvy, kde končí letní prázdniny. Děti nesmí v roku couvat do minulosti, proto musí oběhnout celý kruh :).

Pro tvorbu velkého modelu je důležité najít místo, kde mohou děti tvořit **opravdu velký kruh**, kolem kterého pak mohou běhat.

4. Ohlédnutí

Žáci se vrátí k svému původnímu modelu a porovnají, kolik toho věděli na začátku společné práce a kolik toho o cyklu roku vědí teď. Co nového jsem objevil? Zároveň společně znovu diskutujeme: Jak cyklus roku ovlivňuje můj každý den?

- Kdy bych rok rád zpomalil a kdy urychlil? Proč to nejde?
- Jaké svátky rád slavím a proč?
- Na co se během roku těším?
- Cítím na sobě změny během roku – mám mnoho energie či jsem ospalí?
- Vnímám změny délky dne a světla, tepla během roku?

-

A black and white line drawing of a bird, possibly a crow or raven, perched on a thin, vertical branch. The bird is facing left, with its head slightly turned. It has a dark, pointed beak and its feathers are rendered with simple lines. The background is a light, textured green.

